

– ex Hawke

Bouwjaar: 1886

Opdrachtgever: A.E. en C. Jurrjens, Amsterdam

Huidige eigenaar: Zuiderzeemuseum, Enkhuizen

Zeilnummer: 3 OC

Bestek (*volgens werfboek*)

*Lang op de waterlijn 28 voet, over stevens 31 voet.
Voor hoog onder de ... 5 voet 10 duim, achter 5½
voet.*

Wijd binnewerk 11 voet 10 duim, in de boegen

Hol op de kil en op de boegen 34½ duim.

*Hol onder de lengwaring en op de kil 4 voet 2
duim.*

Voorend 13 voet 4 duim, achterkant zeilbalk.

Stuurstoel voorkant van doppel 8 voet 6 duim.

Waringen wijd binne werk

Wijd gebeel buiten werk 12 voet 5 duim.

Zwaarden lang 8½ voet, breed 5 voet 2 duim.

Koker wijd 9½ duim.

*Hoog voor 5 voet 10, achter 5 voet 1½ duim, beide
op kil en tegen de kooiebouten aan.*

Dit is alles zuivere maat.

*Compleet ingericht met kagchel enz. en 2 stel
zeilen voor 4848,04 Guldens.*

Historie

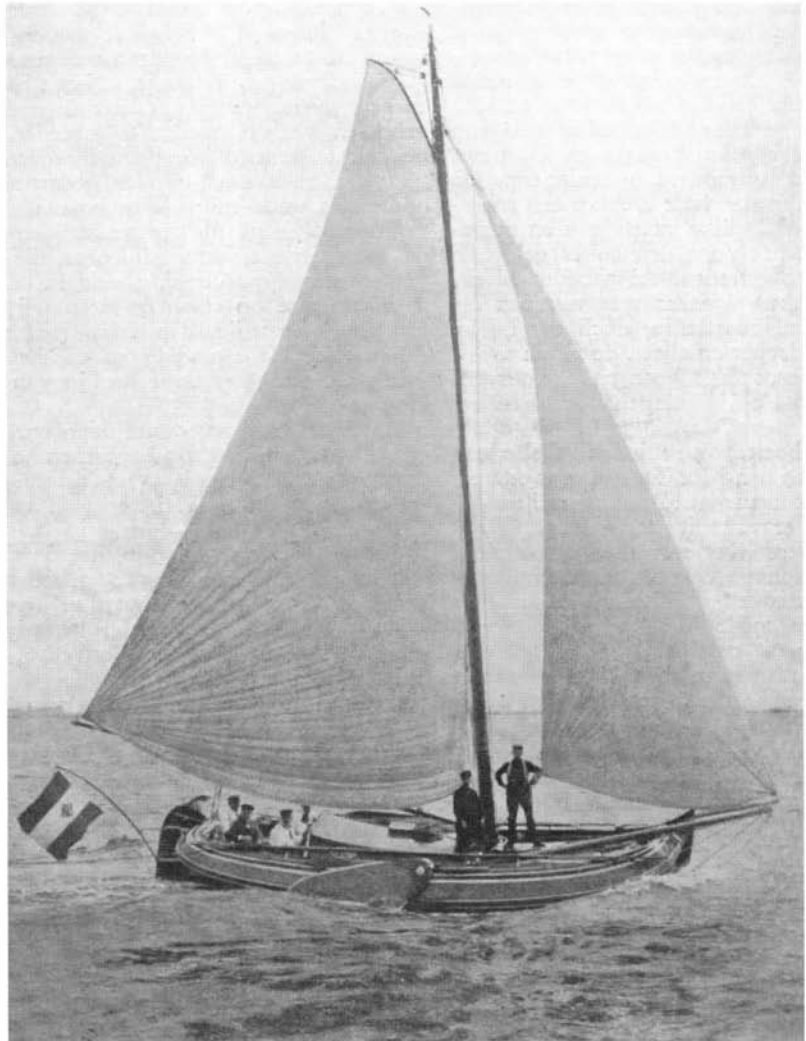
Naast de “Constanter” is de “Sperwer” de bekendste, om niet te zeggen vanwege zijn avontuurlijke loopbaan, de beroemdste boeier die Eeltjebaas heeft gebouwd. De opdrachtgevers A.E. en C. Jurrjens te Amsterdam, blijkbaar geïnspireerd door het enthousiasme van Clignett (zie hiervoor bij “Albatros”), bestelden in 1885 bij de Jouster werf een boeier met een lengte over de stevens van 31 voet (circa 8,80 meter); in 1886 liep de “Sperwer” te water.

De nieuwe boeier bleek een snelle zeiler, overigens pas nadat de bouwer eraan te pas was gekomen. Diens kleinzoon Eeltje Romkema schreef aan de heer Van Waning het volgende.⁴⁰ Na de aflevering bereikte zijn grootvader de klacht dat het schip niet goed wou lopen. Hij reisde naar Amsterdam en constateerde direct dat de boeier verkeerd geballast was, namelijk te veel achterin. Dit werd meteen veranderd, met het gevolg dat Eeltjebaas 't schip stuurde en de prijs won! Carl Jurrjens, een van de opdrachtgevers, bouwde in zijn jonge jaren al spoedig een reputatie op als wedstrijdzeiler. Al een aantal malen was hij de Zuiderzee overgestoken om

deel te nemen aan de Sneeker Hardzeildag; met name in 1887, 1890, 1891 en 1892 vinden wij de "Sperwer" vermeld in de deelnemerslijst. In 1892 vestigde Jurrijens zijn roem definitief door in een veld van vijf boeiers, waarvan twee uit Amsterdam, voor de derde maal de 'cup' te winnen⁴¹ die drie jaar eerder door de 'Holland Society of New York' aan de Zeilvereeniging 'Sneek' was geschonken ter herinnering aan de feestelijke ontvangst van vier leden van deze society in 1888 (zie par. 3.2.3). Volgens Halberstma¹¹ zou Jurrijens bij de prijsuitreiking de volgende provocerende woorden hebben gesproken: *Friesland heeft zijn eigen glazen ingeworpen want mijn schip was van Fries fabrikaat, de zeilen waren in Friesland gemaakt en ook al het touwwerk is uit deze provincie afkomstig. Alles dus, op een kleinigheid van de bemanning na, Fries!* Tot overmaat van ramp viel bovendien de premie (tweede prijs)

ook nog in handen van een Hollandse deelnemer, W. Heybroek met de boeier "Hora", eveneens uit Amsterdam. Derde werd de "Standfries" van jhr C. van Eysinga, vierde de "Hermina" van de heer Ter Horst en vijfde de "Fortuna" van J. Fortuin uit Sneek. De "Sperwer" lag wel twee minuten op zijn mededingers voor en heeft sindsdien steeds als de snelste boeier gegolden.

Van 1886 tot en met 1896 kwam Jurrijens elk jaar met de "Sperwer" uit in de wedstrijden van de Koninklijke Nederlandsche Zeil- en Roeivereeniging. Vaak kwamen in zijn klasse vier of vijf andere boeiers aan de start, waaronder een aantal van de nieuwe op de werf van Bernhard gebouwde boeiers, zoals de "Telefoon" van H. Bernhard jr, de "Wilhelmina" van C. Jaski, de "Nora" van Y. Feenstra (later van J.F. Bangert), de "Parkeler" van G. Roeters van Lennep en de "Fata Morgana" van C.J.

Boeier "Sperwer" van C. Hooykaas.
Herk.: De Waterkampioen 2(1928)

Vuerhard (later van De Wetstein Pfister en Thurkowi). Verder noemen wij in dit verband nog enkele andere boeiers die wij in ander verband reeds tegenkwamen, zoals de "Batavier" van Mr W. Bakker, de "Hora" van W. Heybroek, de "Catharina Elisabeth" van J.Th.C. van Campen, de "Mignon" van H.J. van Meeteren, allen uit Amsterdam en ook "De Jonge Dirk" van de Sneeker koopman D.J. Bakker die in 1888 de Zuiderzee overstak om aan deze wedstrijd deel te nemen. De opleving van de interesse voor de zeilsport in de omstreken van Amsterdam in de jaren tachtig komt hierin duidelijk tot uiting.

Wat de Zeilvereniging 'Het Y' betreft, uit de schaarse documenten uit haar eerste jaren, met name de 'Naamlijst van Pleiziervaartuigen aan Leden der Vereeniging toebehoorende' van het jaar 1889 (par. 3.1.4) blijkt, dat Jurriens lid was van deze vereniging. Dat hij ook op wedstrijden van 'Het Y' uitkwam blijkt inderdaad uit de bewaard gebleven deelnemerslijst van de internationale wedstrijden op 17 september 1895. Er staan in totaal tien boeiers ingeschreven, vier in de klasse 'Jachten, Boeiers, Bidders, enz., Groot boven 8 Wedstrijdtonnen', en zes in de klasse 'Groot boven 5 tot en met 8 Wedstrijdtonnen'. Behalve de "Sperwer" van Jurriens komen in deze klasse uit "Diana Gesiena" van H.G. Koster, "Telefoon" van H. Bernhard jr, "Albatros" van D. Slis, "Nora" van J.F. Bangert en "Hora" van W. Heybroek. De "Sperwer" had bij de oudste meting een wedstrijdtonnemaat van 5,9/6,0 gekregen (zie par. 3.1.2, Tabel 3.3, alsook Bijlage M).

In 1898 verkoopt Jurriens de boeier "Sperwer"⁴² en schaft het kleinere open jacht "Piet Hein" (latere naam "Wielewaal") aan, waarmee hij zijn reputatie als wedstrijdzeiler bevestigt. De "Sperwer" komt dan, na een kort intermezzo (in de deelnemerslijst van de KNZRV van 12 juni 1898 staat als eigenaar vermeld Joh. Herpel te Amsterdam) in 1900 in handen van C. Hooykaas te Rotterdam, lid van de Koninklijke Roei- en Zeilvereniging 'De Maas'. De "Sperwer" was niet diens eerste boeier; in het oudste meetregister van de Verbonden Zeilverenigingen van Nederland en België komt een boeier met een lengte van 7,40 m voor genaamd "Elisabeth", eigendom van C. Hooykaas te Rotterdam, gemeten in het jaar 1894 (zie Bijlage M). Hooykaas weet de roem van de "Sperwer" als snelle boeier te bestendigen.⁴³ Het gedenkboek, uitgegeven ter gelegenheid van het 100-jarig bestaan van 'De Maas' in 1951, vermeldt dat Hooykaas veel prijzen won in concurrentie met andere boeiers, zoals "Albatros" (zie hiervoor), "Agonisma" en "Kampioen" (zie par. 6.8), "Telefoon" en "Miami" (zie par. 8.9). Bij de registratie als wedstrijdjacht door de KVNWV kreeg de

"Sperwer" het nummer 3 OC toegewezen, wedstrijdmaat 8,6.

De boeier blijft vele jaren in bezit van de heer Hooykaas. In het Nederlandsch Jachtregister van 1924-25 staat hij nog vermeld als eigenaar (Bijlage B nr 78). Het tijdschrift "Ons Element" meldt in 1926 zijn overlijden met een foto van hemzelf en de "Sperwer" erbij.⁴⁴ De boeier zou nog in hetzelfde jaar naar Engeland zijn verkocht. In ieder geval plaatst "De Waterkampioen" in 1928 tweemaal een foto van de "Sperwer" met bij een ervan het bijchrift: *De hollandsche boeier "Sperwer", vroeger van den heer Hooykaas, is thans eigendom van Dr Marmaduke Fawkes te Midhurst (Sussex, Engl.) en heet nu "Hawke"*.^{45,46} Dr Fawkes laat de boeier opmeten en in tekening brengen. In dezelfde jaargang van "De Waterkampioen" zijn deze tekeningen gereproduceerd⁴⁷, later ook in het boek 'De Zeilsport' van H.C.A. van Kampen, de toenmalige hoofdredacteur van "De Waterkampioen".³⁰

In 1931 komt de "Hawke" in handen van Merlin Minshall. Dan begint het avontuur waardoor de boeier echt beroemd zou worden. De in 1905 geboren en net in de echt getreden Minshall en zijn echtgenote zijn van plan hun huwelijksreis met de boeier te maken. Aanvankelijk hadden zij niet een concreet plan, maar dat nam vaste vorm aan na lezing van een bijna tachtig jaar oud boekje dat een reis beschrijft van de Rijn naar de Donau via het toen nieuwe Ludwigskanaal dat de Main met de Donau verbindt. Dit kanaal, een droom van keizer Karel de Grote, kwam tot stand onder de Beierse koning Ludwig I. Eigenlijk te laat; juist in die tijd kwamen de spoorwegen op en namen in Centraal Europa het goederenvervoer goeddeels over. Bovendien was het kanaal te ondiep en de sluizen veel te klein. Niet echter voor de boeier "Hawke"! Het echtpaar besloot met de "Hawke" een tocht te maken dwars door Europa van Engeland naar de Zwarte Zee, eindigend in Istanbul. In het tijdschrift "The National Geographic Magazine" van mei 1937 doet Minshall verslag van de tocht die hij met zeer veel hindernissen en gevaren heeft volbracht. Hij vond de boeier een ideaal schip voor een dergelijke reis: *... its accommodation is enormous. "Hawke" was only 27 feet on the water line, yet four could sleep aboard comfortably, and when we finally set off we carried a full-size bath, a cooking range, fireplaces, refrigerator, storage for about a month's supplies, clothes for a year, an extensive library, and a large white bull terrier. And we weren't crowded!*⁴⁹ ... Na oversteek van Het Kanaal voerde de tocht over de Seine naar Parijs, de Marne en het Marne-Rijnkanaal naar Straatsburg, vandaar de Rijn af naar Mainz en verder de Main op tot

"Hawke" (ex "Sperwer") van Merlin Minshall, op diens tocht
dwars door Europa.

Herk.: The Geographical Magazine mei 1937

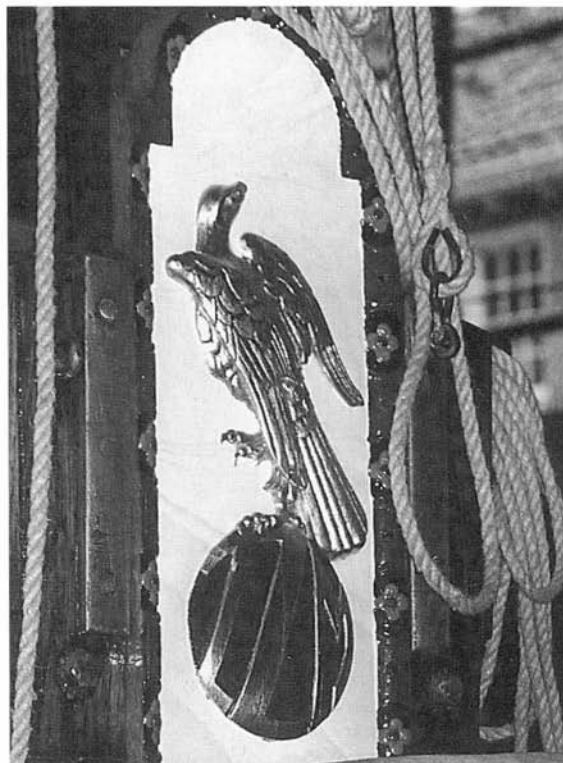
Bamberg, waar het Ludwigskanal begon. Het hoogste punt hiervan in de buurt van Neurenberg bevindt zich \pm 400 meter boven zeeniveau. In Wenen moest de tocht onderbroken worden. Na ruim een jaar zet Minshall zonder echtgenote met andere bemanning de tocht voort. Ziek van malaria en slechte voeding bereikt hij in 1935 de stad Sulina aan de Zwarte Zee; Istanbul blijft onbereikbaar. De boeier wordt op een vrachtschip gezet en komt in Antwerpen terecht.

Over deze avonturier, die een Britse spion zou zijn geweest en voor Ian Fleming model gestaan hebben voor de figuur van agent 007, is veel geschreven. Wie het gedetailleerde verhaal van de tocht wil nalezen, zij verwezen naar het artikel in *"The National Geographic Magazine"*. Vermelden we nog wat de boeier aangaat dat de eigenaar, om meer licht in het voorschip te krijgen, in het boeisel aan weerskanten drie patrijspooten had aangebracht, terwijl de uitwip gedeeltelijk werd verhoogd met daarin eveneens aan weerszijden een ronde lichtopening. Om meer stahoogte in de kajuit te krijgen was de opbouw omhooggebracht door een plank aan te brengen tussen het dek en het onderste gedeelte van de oorspronkelijke opbouw.

"Sperwer", onder zeil.

Herk.: Verz. Fries Sch. Mus.

"Sperwer". mastbord.

Foto: P. Tolsma

In Antwerpen aangekomen werd de in slechte toestand verkerende boeier in 1937 eigendom van M. Mallens en diens schoonzoon D.E.G. Rosseels. Zij hebben zich veel moeite gegeven de "Sperwer" weer zo goed mogelijk in de oorspronkelijke staat terug te brengen. Zij voeren er veel mee op de Schelde. Gelukkig overleefde het schip de oorlogstijd goed. In 1946 maakte Rosseels een veertiendaagse reis door Nederland en bezocht ook 'De Kaag', zodat de "Sperwer" na lange jaren weer in het vaderland te bewonderen was. In 1948 ziet Rosseels wegens gezondheidsredenen zich genoodzaakt de boeier te koop aan te bieden.⁴⁹ Het lukt de Vereniging van Vrienden van het Zuiderzeemuseum het benodigde geld bijeen te krijgen. Het betreffende bericht in *"De Waterkampioen"*⁵⁰ bevat onder meer een foto van de "Sperwer" op een dekschuit bij aankomst in Amsterdam op weg naar Enkhuizen. Een en ander is aanleiding voor de heer C. Hooykaas te Rotterdam om aan het Zuiderzeemuseum een model van de "Sperwer" te schenken, alsmede een wedstrijdvlag en scheepspapieren uit het bezit van zijn vader.⁵¹

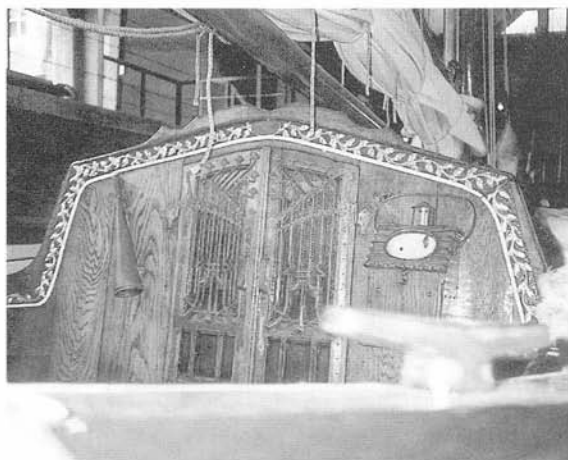
In Enkhuizen krijgt de "Sperwer" aanvankelijk ligplaats in de Oosterhaven achter het van de vroegere Vereenigde Oostindische Compagnie afkomstige Peperhuis. Nog een aantal malen komt hij prominent in actie:

- In 1953 in Grouw bij de eerste reünie van de Commissie Stamboek Friese Ronde Jachten georganiseerd door de KZV 'Oostergoo' waren behalve de boeier "Sperwer" ook aanwezig de eveneens tot de verzameling van het Zuiderzeemuseum behorende tjotters "Kijk uit" en "Wilhelmina".³²
- In 1956 was de "Sperwer" in Joure aanwezig bij de samenkomst van ronde jachten ter gelegenheid van de onthulling van een gedenksteen voor de scheepsbouwers Eeltje Holtrop van der Zee en zijn zoon Auke en nam de "Sperwer" deel aan de zeilwedstrijd op het Sneekermeer.
- In 1957 tijdens de tweede zomerreünie van de nieuwe Stichting Stamboek Ronde en Platbodemjachten te Hoorn nam de burgemeester van die stad als admiraal aan boord van de "Sperwer" de vlootshow af.

Houten schepen die niet geregeld gebruikt worden, gaan stilliggend in het water snel achteruit. Daarom werd de "Sperwer", nadat het Peperhuis was ingericht als Binnenmuseum, in 1966 definitief op het droge gebracht en opgesteld in de schepenhallen van dit prachtige zeventiende-eeuwse gebouw. Jammer dat we hem niet meer zeilende kunnen ontmoeten.

"Sperwer", kluisbord en beretand.
Herk.: Verz. Stamboek

"Sperwer", kajuitfront.
Foto: P. Tolsma

"Sperwer", hennebalk en roerbekroning.
Herk.: Verz. Fries Sch. Mus.

De opeenvolgende eigenaren van de boeier “Sperwer” waren dus

1886 – 1898	Carl Jurriens Amsterdam	Sperwer
1898 – 1900	Joh. Herpel Amsterdam	Sperwer
1900 – 1926	C. Hooykaas Rotterdam	Sperwer
1926 – 1931	M. Fawkes Midhurst (Engl.) Engeland	Hawke
1931 – 1937	Merlin Minshall, Engeland	Hawke
1937 –	M. Mallens Antwerpen	Sperwer
– 1949	D.E.G. Rosseels Antwerpen	Sperwer
1949	Vereniging Vrienden van het Zuiderzeemuseum Enkhuizen	Sperwer
vanaf 1949	Rijksmuseum Zuiderzeemuseum Enkhuizen	Sperwer

Technische gegevens

Hoofdafmetingen

– Lengte over de stevens	8,64 m
– Grootste breedte over de berghouten	3,56 m
– Holte op het grootspant	1,36 m
– Diepgang	0,68 m
– Zeiloppervlak: grootzeil + grootste fok	60,5 m ²
– Kluiver	n.a.

Bijzonderheden

- geen kielbalk
- over de gehele lengte gepiekte bodem
- vlaktilling op het grootspant: ruim 7°
- 10 huidgangen naast de kielgang
- veel koper en houtsnijwerk
- roer bekroond door vergulde sperwer

Opmerkingen

Evenals de hierna te bespreken boeier “Semper Idem” is deze boeier wat vorm en verhoudingen aangaat zeer representatief voor het kunstenaarschap van Eeltje Holtrop van der Zee. Met name de zeeg is zeer fraai, zoals ook uit de vormfactoren in Tabel 10.3 (hoofdstuk 10) blijkt. In het *Aanhangsel Scheepstekeningen* is een stel tekeningen van de “Sperwer” opgenomen van de hand van de bekende scheepstekenaar W.K. Versteeg, vervaardigd naar eigen opmetingen in 1943, toen de boeier dus in Antwerpse handen was. De tekeningen zijn gepubliceerd in zijn boek ‘*Scheepsmodellen*’ dat in 1947 is uitgegeven.⁵²